

GLOBALLASHUV VA MILLAT: MUAMMOLAR, TAHDIDLAR VA RIVOJLANISH YO'LLARI

Atamuratova Feruza Sadullayevna

F.f.n., Toshkent tibbiyot akademiyasi Ijtimoiy fanlar kafedrasi dotsenti

Annotatsiya. Ushbu maqolada globallashuvning millatga ta'siri, ushbu hodisaga oid nazariy yondashuvlar tahlil qilinib, globallashgan dunyo sharoitida milliy o'zlikni saqlashga qaratilgan istiqbolli strategiyalar taklif etiladi.

Kalit so'zlar: globallashuv, milliy o'zlik, suverenitet, madaniyat, transmilliylik, integratsiya, migratsiya, iqtisodiyot.

Globallashuv bu iqtisodiy, siyosiy, madaniy va texnologik sohalarni qamrab olgan murakkab va ko'p qirrali jarayondir. Bugungi kunda u milliy davlatlarga chuqur ta'sir ko'rsatib, ularning iqtisodiy, madaniy va siyosiy tuzilmalarida transformatsiyalarni keltirib chiqardi. Bu jarayon bir tomondan davlatlar va xalqlar o'rtasidagi o'zaro aloqalar tobora kuchayib, milliy iqtisodiyotlarning integratsiyasi, transmilliy aloqalarning mustahkamlanishi va global madaniyatning shakllanishiga olib kelmoqda. Ikkinchi tomondan esa milliy o'zlik, an'anaviy qadriyatlar va davlat suvereniteti uchun jiddiy tahdidlarni yuzaga keltirib chiqarmoqda.

Ilmiy adabiyotlarda globallashuv va uning millatga ta'sirini tushuntiruvchi bir nechta asosiy yondashuvlar mavjud:

- Liberal yondashuv globallashuvni muqarrar va ijobiy jarayon sifatida baholaydi, u iqtisodiy rivojlanish, inson huquqlari va erkinliklarining kengayishi hamda xalqlar o'rtasida madaniy almashinuvni rag'batlantiradi.

- Neomarksistik yondashuv globallashuvni tengsizlikni kuchaytiruvchi omil sifatida ko'radi, u rivojlanayotgan davlatlarni rivojlangan mamlakatlar va transmilliy korporatsiyalar bilan bevosita bog'liqligini ta'kidlaydi.

- Madaniy yondashuv milliy o'zlikning yo'qolishi, madaniy gomogenizatsiya va G'arb qadriyatlarining hukmronligi natijasida an'anaviy jamiyat tuzilmalariga xavf tug'ilishini ta'kidlaydi.

- Siyosiy-iqtisodiy yondashuv globallashuvning milliy suverenitetga ta'sirini tahlil qiladi. Unda xalqaro tashkilotlar va transmilliy korporatsiyalar milliy davlatlarning mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatini susaytirishini uqtiradi. Ushbu yondashuvlar globallashuv va milliy o'zlik o'rtasidagi murakkab o'zaro ta'sirni chuqurroq tushunishga yordam beradi.

Globallashuvning millatga ta'sirini bir nechta asosiy yo'nalishlarda ko'rib chiqish mumkin.

Avvalo, globalizatsiya ommaviy madaniyat, raqamli texnologiyalar va global media orqali tarqalayotgan axborotlar odamlarning kundalik hayotiga ta'sir qilib, yangi iste'mol, muloqot va identifikatsiya modellarini shakllantirmoqda. Bu esa millatlararo chegaralarning yo'qolishiga va «global madaniyat»ning shakllanishiga olib kelmoqda. Biroq ko'plab jamiyatlar global tendentsiyalarni o'zining tarixiy va madaniy an'analariga moslashtirishga harakat qilmoqda. Bu jarayon «glokalizatsiya» deb ataladi va u global o'zgarishlarni mahalliy xususiyatlar bilan uyg'unlashtirish qobiliyatini anglatadi.

Ikkinchidan, globalizatsiya milliy davlatning rolini ham o'zgartirayotgani kuzatilmoqda. Millat va milliy o'zlikni himoya qilish an'anaviy ravishda davlatning asosiy vazifalaridan biri hisoblangan. Biroq transmilliy siyosiy va iqtisodiy jarayonlar davlatlarni muayyan vakolatlarini xalqaro tashkilotlarga delegatsiya qilishga majbur qilmoqda. Bu esa milliy manfaatlarni himoya qilish imkoniyatlarini kamaytiradi. Shu bilan birga, milliy davlatlar hali ham xalqaro munosabatlarda asosiy sub'ektlar bo'lib qolmoqda va ayrim hollarda o'z mavqeini mustahkamlashga erishmoqda. Masalan, davlatlar milliy tilni himoya qilish, axborot muhitini nazorat qilish, milliy qadriyatlarni xalqaro darajada targ'ib qilish va iqtisodiy proteksionizm siyosatini olib borish orqali o'z mustaqilligini saqlab qolishga intilayotganini kuzatish mumkin.

Globalizatsiyaning muhim jihatlaridan biri migratsiya jarayonlaridir. Xalqaro ko'chishlarning ko'payishi qabul qiluvchi mamlakatlarda ko'p millatli jamiyatlarning shakllanishiga olib kelmoqda. Bu jarayon madaniy almashinuv uchun imkoniyatlar yaratadi, biroq ayni vaqtda etnik ziddiyatlar xavfini ham oshiradi. Ayrim davlatlar multikul'turalizm siyosati orqali migrantlarni jamiyatga moslashtirishga harakat qilmoqda. Biroq, bu strategiya barcha joylarda birdek samarali bo'lmayapti va ayrim mamlakatlarda ijtimoiy va madaniy ziddiyatlarning yuzaga kelishiga sabab bo'lmoqda.

Iqtisodiy nuqtai nazardan olib qaralganda, globalizatsiya milliy iqtisodiyotlarni xalqaro bozorlarga bog'lab qo'ymoqda va transmilliy korporatsiyalarning ta'sirini kuchaytirmoqda. Yirik xalqaro kompaniyalar milliy iqtisodiy tuzilmalarni o'zgartirib, ayrim sohalarni rivojlantirishga yordam bersa, boshqa sohalarning tanazzulga uchrashiga olib kelishi mumkin. Global bozorlarga kirish imkoniyati modernizatsiya va texnologik taraqqiyotga yordam beradi, biroq shu bilan birga, milliy ishlab chiqarishning tanazzulga uchrashi va iqtisodiy suverenitetning zaiflashishi xavfini ham keltirib chiqaradi. Bu muammolarga qarshi kurashish uchun davlatlar mahalliy ishlab chiqaruvchilarni qo'llab-quvvatlash, xorijiy korporatsiyalarning faoliyatini cheklash va innovatsion sohalarni rivojlantirish kabi choralarni ko'rishmoqda.

Shu bilan birga, globalizatsiya milliy identifikatsiyani mustahkamlash uchun yangi imkoniyatlar ham yaratadi. Zamonaviy raqamli texnologiyalar davlatlarga va jamiyatlarga o'z madaniyatini xalqaro darajada keng targ'ib qilish imkoniyatini taqdim etmoqda. Internet orqali milliy tillar, an'analar va qadriyatlarini tarqatish, onlayn ta'lim platformalari, raqamli arxivlar va ijtimoiy tarmoqlar orqali milliy madaniy merosni saqlash va ommalashtirish imkoniyati paydo bo'ldi.

Shunday qilib, globalizatsiya jarayonida milliy identifikatsiya yo'qolib ketmaydi, balki yangi shakllarda namoyon bo'ladi. Global jarayonlar va milliy manfaatlar o'rtasidagi o'zaro ta'sir natijasida millatlar o'zining integratsiya va o'zligini saqlab qolish o'rtasida muvozanatni topishi kerak. Milliy o'zlikning barqarorligi davlat va jamiyatning bu jarayonlarga qanday moslasha olishi, madaniy, siyosiy va iqtisodiy rivojlanish strategiyalarini qanchalik samarali shakllantira olishiga bog'liqdir. Global va mahalliy tendentsiyalarni uyg'unlashtirish orqali millatlar o'zining mustaqilligini saqlab qolish va shu bilan birga, xalqaro hamkorlik va integratsiya jarayonlaridan foyda olish imkoniyatiga ega bo'ladi.

ADABIYOTLAR:

1. Otamurodov S. Globallashuv va millat //T.: Yangi asr avlodi. – 2008.
2. Otamuratov S. Globallashuv: millatni asrash mas'uliyati:(siyosiy-falsafiy qirralari). – O'zbekiston, 2018.
3. Atamuradov S. Natsional`naya kul`tura i natsional`noe samosoznanie v protsesse obnovleniya obshestva //T. (Atamuradov S. (1992). National culture and national identity in the process of updating society, Vol.). – 1992.
4. Otamuratov S. Globalization and nation (political and philosophical analysis) //T.: "New Generation. – 2008. – T. 39.
5. Otamuratov S. Otamuratov Sarvar //Duxovnoe vozrojdienie v Uzbekistane. Tashkent. – 2003.
6. Otamuratov, S. (2023). Faktori, obuslavlivayushie rassloenie v molodejnoj gruppe. Obshestvo i innovatsii, 4(3), 100–106. <https://doi.org/10.47689/2181-1415-vol4-iss3-pp100-106>.
7. Otamuratov S., Otamuratov S., Atamuratova F. Sotsiologicheskoe issledovanie sotsial`noy i innovatsionnoy aktivnosti molodeji v Uzbekistane //E3S Web of Conferences. –
8. EDP Sciences, 2023. – T. 420. – S. 06050.Appadurai, A. (1996). *Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalization*. University of Minnesota Press.

9. Giddens, A. (1999). *Runaway World: How Globalization is Reshaping Our Lives*. Profile Books.
10. Huntington, S. (1996). *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*. Simon & Schuster.
11. Robertson, R. (1992). *Globalization: Social Theory and Global Culture*. Sage Publications.
12. Wallerstein, I. (2004). *World-Systems Analysis: An Introduction*. Duke University Press.